

Ο ΜΑΛΘΟΥΣ ΣΤΗΝ ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΗ 75 ΤΟΥ «ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ» ΤΟΥ ΚΑΡΛ ΜΑΡΞ

(Μετάφραση και ερμηνευτικές σημειώσεις Γιάννη Σκουριώτη,
Δικηγόρου. Α' τόμος, σελίδες 671-674, Αθήνα 1954)

Επιμέλεια Βαγγέλη Σακκάτου

(75) Ἐν ἀναγνώσει τοῦ βιβλίου τοῦ Μάλθου, ποὺ τὸ ἔργο του «Δοκίμιο γιὰ τὸν πληθυσμὸς», κυκλοφόρησε στὰ 1798, ἄς θυμηθεῖ ὅτι αὐτὸ τὸ σύγγραμμα στὴν πρώτη του μορφή δὲν εἶναι τίποτα ἄλλο ἀπὸ μιὰ μαθητικὰ ἐπιφανειακὴ καὶ παπαδίστικα ὑποκριτικὴ λογοκλοπὴ ἀπὸ τὸν Ντεφόε, τὸν σὲρ Τζέιμς Στιούαρτ, τὸν Τάουνσεντ, τὸν Φραγκλῖνο, τὸν Οὐάλας κλπ. καὶ δὲν ἔχει μέσα του οὔτε μιὰ μοναδική φράση, ποὺ νὰ τὴν ἔχει σκεφτεῖ ὁ ἴδιος. Ὁ μεγάλος θόρυβος ποὺ ξεσήκωσε αὐτὸ τὸ βιβλιαράκι, ξεπήδησε μόνο καὶ μόνο ἀπὸ κομματικὰ συμφέροντα. Ἡ γαλλικὴ ἐπανάσταση εἶχε βρεῖ στὸ βρετανικὸ βασίλειο παθιασμένους ὁπαδούς. Ἡ «ἀρχὴ τοῦ πληθυσμοῦ» (ζ), ποὺ τὴν εἶχε σιγὰ - σιγὰ ἐπεξεργαστεῖ ὁ 18ος αἰώνας, καὶ ὕστερα διαλαλήθηκε μὲ τούμπανα καὶ μὲ τρομπέτες μέσα σὲ μιὰ μεγάλη κοινωνικὴ κρίση σὰν τὸ ἄσφαλτο ἀντιφάρμακο ἐνάντια στὶς διδασκαλίες τοῦ Κοντορσέ καὶ ἄλλων, χαιρετίστηκε μὲ ἀλλαλαγμοὺς ἀπὸ τὴν ἀγγλικὴ ὀλιγαρχία σὰν ὁ μεγάλος ἐξολοθρευτὴς κάθε ὀρεξῆς γιὰ τὴν ἀνθρώπινη ἐξέλιξη. Ὁ Μάλθος, κατὰπληκτος γιὰ τὴν ἐπιτυχία του, καταπιάστηκε ὕστερα νὰ στοιδάζει περίπλοκο ἐπιφανειακὰ ὑλικὸ μέσα στὸ παλιὸ σχῆμα καὶ νὰ προσθέτει νέο, ὅχι ὅμως ποὺ τὸ εἶχε ἀνακαλύψει ὁ ἴδιος ἀλλὰ ποὺ μόνο τὸ ἀποδεχόταν. Ἐς σημειωθεῖ καὶ τοῦτο. Μολονότι ὁ Μάλθος ἦταν παπᾶς τῆς μεγάλης ἀγγλικῆς ἐκκλησίας (η), εἶχε κάνει τὴν μοναστικὴ ὁμολογία τῆς ἀγαμίας. Αὐτὸ δηλαδὴ εἶναι ἓνας ἀπὸ τοὺς ὅρους τῆς φοίτησης (θ) στὸ προτεσταντικὸ πανεπιστήμιον τοῦ Καίμπριτζ. «Ἐν ἐπιτρέπουμι τοῖς ἐταῖροις τῶν κολεγίων [φοιτητῆς] νὰ εἶναι παντρεμένοι, ἀλλὰ ἀμέτῳς μὲν οἱ καὶ ποιοὶ πᾶν γυναικὰ παύει νὰ εἶναι ἐταῖρος στὸ κολέγιον» [λατ. κείμεν.] («Ἐκθέσεις τῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Καίμπριτζ», σ. 172). Αὐτὸ τὸ περιστατικὸ ξεχωρίζει τὸν Μάλθο πρὸς ὄφελός του ἀπὸ τοὺς ἄλλους διαμαρτυρόμενους παπάδες, ποὺ ἔχουν ἀποτινάξει τὸν καθολικὸ ζυγὸ τῆς ἱερατικῆς ἀγαμίας καὶ ἔχουν διεκδικήσει τὸ «αὐξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε» σὰν δική τους εἰδικὰ βιβλικὴ ἀποστολὴ τόσο πολὺ, ὥστε παντοῦ συντρέχουν σὲ ἀληθινὰ ἄπρεπο θαθμὸ στὴν αὕξηση τοῦ πληθυσμοῦ, ἐνῶ ταυτόχρονα κηρύττουν τοῖς ἐργάτες τὴν «ἀρχὴ τοῦ πληθυσμοῦ». Εἶναι χαρακτηριστικόν, ὅτι τὸ οἰκονομικὰ μεταμφιεσμένον προπατορικὸ ἁμάρτημα, τὸ μῆλο τοῦ Ἀδάμ, ἢ «ἐπιμονὴ ἐπιθυμία», «τὰ ἐμπόδια ποὺ πᾶν νὰ στομώσουν τὰ βέλη τοῦ ἔρωτα» (ι), καθὼς λέει εὐθύμα ὁ παπὰ - Τάουνσεντ, αὐτὸ τὸ γαργαλιάρικο σημεῖον μονοπωλήθηκε καὶ μονοπωλιέται ἀπὸ τοὺς κ. κ. τῆς προτεσταντικῆς θεολογίας ἢ καλύτερα τῆς ἐκκλησίας. Μὲ τὴν ἐξαίρεση τοῦ βενετσιάνου καλόγερου Ὁρτεζ, ἐνὸς πρωτότυπου καὶ ἐμπνευσμένου συγγραφέα, οἱ περισσότεροι θεώρητικοὶ τοῦ πληθυσμοῦ εἶναι διαμαρτυρόμενοι παπάδες. Ἔτσι ὁ Μπρόυκνερ: «Θεωρία τοῦ ζωικοῦ συστήματος, Λέυντε 1767», ὅπου ὅλη ἡ σύγχρονη θεωρία τοῦ πληθυσμοῦ ἐξαντλιέται καὶ ὅπου τοῦ ἔδωσε ἰδέες πάνω στὸ ἴδιο θέμα

ἡ προηγούμενη φιλονικία ἀνάμεσα στὸν Κεναί καὶ στὸν μαθητὴ του, τὸν Μι-
ραμπὼ πατέρα, ὅστερα ὁ παπα - Γουάλας, ὁ παπα - Τάουνσεντ, ὁ παπα -
Μάλθους καὶ ὁ μαθητὴς του ὁ πρωτόπαπας Θ. Τσάλμερς, γιὰ νὰ μὴ μι-
λήσω καθόλου γιὰ μικρότερους ἱερωμένους ποὺ ἔγραψαν πάνω σ' αὐτὴ τὴ γρα-
μὴ (ια). Ἀρχικὰ στὴν Πολιτικὴ οἰκονομία εἶχαν καταγίνει φιλόσοφοι, ὅπως ὁ
Χόμπς, ὁ Λόκ, ὁ Χιούμ, ἐπιχειρηματίες καὶ πολιτικοί, ὅπως ὁ Θωμᾶς Μόρους,
ὁ Τέμπλ, ὁ Σάλυ, ὁ Ντεβίτ, ὁ Νόρθ, ὁ Λῶ, ὁ Βάντερλιντ, ὁ Καντιγιόν, ὁ Φραγ-
κλίνος, καὶ γι αἱ τροί, θεωρητικὰ μάλιστα καὶ μὲ τὴν πιὸ μεγάλη ἐπιτυχία,
ὅπως ὁ Πέτυ, ὁ Μπάρμπον, ὁ Μαντεβίλ, ὁ Κεναί. Ἀκόμα καὶ στὰ μέσα τοῦ 18ου
αἰῶνα, ὁ σ.ε.β. Ζῶκερ, ἓνας σημαντικὸς οἰκονομολόγος τοῦ καιροῦ του, ζη-
τάει συγνώμη, ποὺ ἀσχολιέται μὲ τὸν Μαμωνᾶ (ιδ). Ἀργότερα καὶ μάλιστα
μαζὶ μὲ τὴν «ἀρχὴ τοῦ πληθυσμοῦ» σήμανε ἡ ὥρα τῶν διαμαρτυρόμενων παπά-
δων. Σὰν νὰ πρόδλεπε αὐτοὺς τοὺς μαστροχαλαστήδες, λέει ὁ Πέτυ, ποὺ πρα-
γματεύεται τὸν πληθυσμὸ σὰν βᾶση τοῦ πλούτου, καὶ εἶναι, ὅπως καὶ ὁ Ἄνταμ
Σμίθ, ἄσπονδος ἐχθρὸς τῶν παπάδων : «Ἡ θρησκεία ἀνθίζει μὲ τὸν καλῦτερο
τρόπο, ὅταν οἱ παπάδες ἀσκητεύουν τὸ περισσότερο, ὅπως καὶ τὸ δίκαιο ἀνθίζει
μὲ τὸν καλῦτερο τρόπο, ἐκεῖ ὅπου οἱ δικηγόροι φοφοῦν τῆς πείνας». Γι' αὐτὸ
καὶ συμβουλεύει τοὺς διαμαρτυρόμενους παπάδες, ἅπαξ καὶ δὲν ἀκολουθοῦν τὸν
ἀπόστολο Παῦλο καὶ δὲν θέλουν νὰ «νεκρώσουν τὴ σάρκα» τοὺς μὲ τὴν ἀγαμία,
«τουλάχιστο νὰ μὴ γενοβολοῦν περισσότερους παπάδες ἀπ' ὅσους μποροῦν νὰ ἀπο-
ροφήσουν οἱ ἐνορίες (ιγ)· δηλαδὴ ἂν ὑπάρχουν μόνο 12 000 ἐνορίες στὴν Ἀγγλία,
εἶναι ἀσύνητο νὰ γενοβολοῦμε 24 000 παπάδες, γιὰτὶ οἱ 12 000 ἀναποκατάστατοι
θα ζητοῦν πάντα νὰ κερδίσουν τὴ ζωὴ τους, καὶ πῶς μποροῦν εὐκολότερα νὰ τὸ
κάνουν παρὰ πηγαίνοντας στὸ λαὸ καὶ πείθοντάς τον, ὅτι οἱ 12 000 εἰσοδηματίες
δηλητηριάζουν τίς ψυχές καὶ τίς ἀφήνουν χωρὶς πνευματικὴ τροφή καὶ τοὺς δεί-
χνουν τὸν στραθὸ δρόμο πρὸς τὸν οὐρανό;» (Πέτυ : Πραγματεία γιὰ τοὺς φόρους
καὶ τίς εἰσφορές, Λονδ. 1667, σ. 57). Ἡ στάση τοῦ Ἄνταμ Σμίθ ἀπέναντι
στὸ προτεσταντικὸ παπαδαριὸ τῆς ἐποχῆς του χαρακτηρίζεται ἀπὸ τὰ ἀκόλουθα.
Στὴν : «Ἐπιστολὴ πρὸς τὸν Α. Σμίθ, Α. Ν. Γιὰ τὴ ζωὴ, τὸ θάνατο καὶ τὴ φι-
λοσοφία τοῦ φίλου του Δαβίδ Χιούμ. Ἀπὸ ἓναν ἄνθρωπο ἀπ' ὅσους λέγονται χριστι-
νοί. Δ' ἔκδ. Ὁξφόρδη 1784» ὁ δρ. Χόρν, ἐπίσκοπος μεγαλοεκκλησίτης τοῦ Νόρ-
γουιτς τοῦ τὰ ψέλνει τοῦ Α. Σμίθ, ἐπειδὴ σὲ μιὰ ἀνοιχτὴ του ἐπιστολὴ πρὸς τὸν κ.
Στράχαν ἀποθανατίζει τὸν φίλο του τὸν Δαβίδ (δηλαδὴ τὸν Χιούμ) γιὰτὶ διηγίεται
στὸ κοινό, πῶς ὁ Χιούμ στὸ ἐπιθανάτιο κρεβάτι του διασκεδάζε μὲ τὸν Λουκιανὸ
καὶ τὸ οὐίστ» καὶ μάλιστα εἶχε τὴν αὐθάδεια νὰ γράψει : «Θεώρησα πάντα τὸν
Χιούμ, καὶ ὅταν ζοῦσε καὶ μετὰ τὸ θάνατό του, τόσο κοντὰ στὸ ἰδανικὸ ἐνὸς τέ-
λεια σοφοῦ καὶ ἐνάρετου ἀνθρώπου, ὅσο ἐπιτρέπει ἡ ἀδυναμία τῆς ἀνθρώπινης
φύσης». Ὁ ἐπίσκοπος ἀνακράζει ἀγαναχτισμένος : «Εἶναι σωστὸ ἀπὸ μέρος σας,
κύριέ μου, νὰ μᾶς περιγράφετε σὰν τέλεια σοφὸ καὶ ἐνάρετο τὸν χαρακτήρα καὶ
τὴ συμπεριφορὰ ἐνὸς ἀνθρώπου, ποὺ κατεχόταν ἀπὸ μιὰ ἀγιάτρευτη ἀντιπάθεια
ἀπέναντι σὲ κάθε τι, ποὺ λέγεται θρ η σ κ ε ί α, καὶ ποὺ βασάνιζε τὸ μυαλὸ
του γιὰ νὰ σδύσει, ὅσο ἦταν στὸ χέρι του, καὶ τὸ ὄνομά της ἀκόμα ἀπὸ τὴ
σκέψη τῶν ἀνθρώπων ;» (μν. ἐργ. σ. 8). «Ἀλλὰ μὴν ἀποθαρύνετε, ἐραστές τῆς
ἀλήθειας, ὁ ἀθεϊσμὸς εἶναι λιγὸ ζῶος» (σ. 17). Ὁ Ἄνταμ Σμίθ «ἔχει τὴν ἀπο-
τρέπαιη ἀσέβεια (ιδ) νὰ σκορπίζει τὸν ἀθεϊσμὸ στὴ χώρα (δηλαδὴ μὲ τὸ ἔργο

του «Θεωρία τῶν ἠθικῶν αἰσθημάτων»)... Γνωρίζουμε τίς πονηρίες σας, κ. δόκτορ ! Καλὰ τὸ σκεφτήκατε, ἀλλὰ αὐτὴ τῇ φορὰ λογαριάζετε χωρὶς τὸν ξενοδόχο. Θέλετε νὰ μᾶς κάνετε νὰ πιστέψουμε μὲ τὸ παράδειγμα τοῦ ἱππότη Δαβίδ Χιούμ, ὅτι ὁ ἀθεϊσμός εἶναι τὸ μοναδικὸ τονωτικὸ (ie) γιὰ ἓνα καταπесμένο ἠθικὸ καὶ τὸ μοναδικὸ ἀντιφάρμακο γιὰ τὸ φόβο τοῦ θανάτου... Γελᾶστε λοιπὸν πάνω στὰ ἐρείπια τῆς Βαβυλώνας καὶ συγχαρεῖτε μονάχα τὸν σκληρόκαρδο κακοῦργο Φαραώ !» (ἴδιο ἔργ. σ. 21, 22). Ἐνα ὀρθόδοξο κεφάλι ἀνάμεσα στοὺς ἐπισκέπτες τοῦ κολεγίου τοῦ Α. Σμιθ γράφει μετὰ τὸ θάνατό του : «Ἡ φίλια τοῦ Σμιθ μὲ τὸν Χιούμ τὸν ἐμπόδισε νὰ εἶναι Χριστιανός... Πίστευε τὸν Χιούμ ὅ,τι κι' ἂν ἔλεγε. Ἄν ὁ Χιούμ θὰ τοῦ ἔλεγε ὅτι τὸ φεγγάρι εἶναι πράσινο τυρί, θὰ τὸ πίστευε. Ἔτσι τὸν πίστευε καὶ στὸ ὅτι δὲν ὑπάρχει θεὸς οὔτε θαύματα... Στίς πολιτικές του ἀρχὲς ἄγγιζε τὸν ρεπουμπλικανισμό» (ιη). («Οἱ μέλισσες» ἀπὸ τὸν Τζέιμς Ἀντερσον, 18 τόμοι, Ἐδιμβούργο 1791-1793, τόμ. γ', σελ. 164, 165). Ὁ παπα-Τσάλμερς εἶχε τὴν ὑπόνοια ὅτι ὁ Α. Σμιθ ἀπὸ καθαρὴ κακεντρέχεια εἶχε ἐφεύρει τὴν κατηγορίαν τῶν «ἀπαράγωγων ἐργασιῶν» εἰδικὰ γιὰ τοὺς διαμαρτυρούμενους παπάδες, παρόλη τὴν εὐλογημένη ἐργασία τους στὸ ἀμπέλι τοῦ Κυρίου.